

Növények román nevei, valamint ezek használati módjai Kitaibel Pál útinaplóiban

KARÁCSONYI Károly¹ & Gavril NEGREAN²

¹*Allgäu*str. 2, 88212 Ravensburg, Németország. E-mail: karl_paul-karacsonyi@online.de

²Bd. I. Maniu 55, 775311 Bukarest, Románia. E-mail: negrean_gavril@yahoo.com

Összefoglalás – Kitaibel Pál kutatóútjai során számos román népi növénynevet is feljegyzett naplóiban. Ezek a Máramarosból, Biharból és a Bánságból származnak. Úti jegyzeteiben több, más vidékről ismeretlen növénynév is szerepel, továbbá számos, románok által különböző céllal gyűjtött vadon termő növény használati módjait ismerteti. Ezeket vesszük sorra jelen munkában.

Kulcsszavak – gyűjtés, haszonnövények, népi növénynevek, román növénynevek

BEVEZETÉS

Kitaibel Pál útinaplói arról tanúskodnak, hogy a neves természettudós kiváló megfigyelőként sokféle, különböző jellegű, terepen gyűjtött adatot részletesen feljegyzett. Nemcsak a növényvilág, hanem a földrajz, geológia, történelem, sőt a néprajz köréből is számos, ma is értékelhető megfigyelést köszönhetünk neki. A Kárpát-medence különböző tájaira tett kutatóútjai során, botanikai tanulmányai alkalmával, a magyar növénynevek mellett, az itt élő más népcsoportok – román, ruszin, szlovák, szerb, horvát – által használt népies nevek közül is többet feljegyzett.

Román népi növénynevekre vonatkozó adatokat elsőként Benkő József nagyajtai lelkész, erdélyi botanikus közölt a 18. században (BENKŐ 1783). Közel egy évszázaddal később a jászvárosi (Iași) St. Spiridon kórház két neves orvosa J. Czihak és Szabo J. egy részletes, Regensburgban megjelent tanulmányt írt a moldovai románok növényismeretéről, és főleg a népi gyógyászatban használt vadon termő fajokról (CZIHAK & SZABO 1863). A 19. század folyamán ismertté vált román népi növényneveket foglalja össze PANȚU (1906) munkája. Hasonló jellegű modern feldolgozás BORZA (1968) korábbi ismereteket összegző etnobotanikai szótára, valamint a román népi növényismereteket bemutató enciklopédia (BUTURA 1979). Újabban DRĂGULESCU (2014) szebeni professzor közölt átfofó tanulmányt a román növénynevekről. A Kitaibel által gyűjtöttekről az említett munkák egyike sem tesz említést, jóllehet a neves természettudós ez irányú

megfigyelései úttörő jellegűek, ugyanis ezeket olyan területeken jegyezte fel, ahol előtte senki sem végzett hasonló jellegű felmérést. MOLNÁR (2007) közölt egy listát a „Kitaibel Pál által gyűjtött szlovák, ruszin, román, horvát és szerb népi növénynevek”-ről; ebben a felsorolásban 53 román név szerepel.

Az alábbiakban a Kitaibel által gyűjtött román népi növényneveket, valamint román nyelvterülethez kapcsolódó vadon termő vagy termesztett fajokkal kapcsolatos feljegyzéseit összegezzük.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Kitaibel útinaplóin (GOMBOCZ 1945, LÖKÖS 2001) kívül felhasználtuk a természetudós halála után megjelent, a magyarországi vizekről írt munkájának második kötetében (KITAIBEL 1829) közölt román növényneveket is.

Dolgozatunkban külön jelezzük, ha a jelenleg rendszeresen használt növénynevek lényegesen eltérnek a Kitaibel által feljegyzettől. A más munkákban nem szereplő népi növényneveket *-gal jelöljük. A latin növényneveknél elsőként mindig a Kitaibel által feljegyzettet adjuk, majd, szükség esetén, annak a ma használt megfelelőjét. Dolgozatunk további részében a román lakosság által felhasznált növényfajokat és az ezzel kapcsolatos népi szokásokat, az esetleges tévhitet soroljuk fel.

ROMÁN NÉPI NÖVÉNYNEVEK

A Kitaibel Pál kutatóútjain feljegyzett román növénynevek három régióból származnak. 1) a történelmi Máramarosból (Maramureș), amelyhez néhány, a szomszédos területekről gyűjtött adat is kapcsolható, mint pl. az akkor Szatmár vármegyéhez tartozó Nagybánya (Baia Mare); 2) Bihar vármegye keleti, nagyrészt hegyvidéki területeiről; amelyhez néhány a peremvidékről, pl. Püspökfürdő (Episcopia Bihorului), származó feljegyzés is sorolható; 3) a Bánság (Banat), főleg annak keleti hegyvidéke, a Cserna (Cerna) és Néra (Nera) völgye, valamint a közeli dombvidéki régió pár falvának határa, mint pl. Buziás (Buziaș), vagy Arad vármegye néhány helysége, mint Világos (Șiria) és Menyháza (Moneasa) stb.

Bár Kitaibel adatközlőit nem nevezi meg, ezek bizonyára olyan személyek voltak, akikkel útközben találkozott, vagy esetenként elkísérték kutatási területeire. Az egyik, éjszakába nyúló máramarosi útjának befejeztével jegyzi meg, hogy mikor a táborban rájuk váró vezetőjük megtudta milyen veszélyes útszakaszon ereszkedtek le a sziklás úton a sötétben, elszörnyedve kiáltott fel: „draku”, ami – szabad fordításban – így hangzik „az ördög”. Ezek szerint itteni útikalauzunk egy helybeli román hegylakó kellett legyen.

Kitaibel Pál a hallott növényneveket rendszerint fonetikus formában jegyezte fel, a magyar ábécé betűivel. Ezeket – a lehetőségekhez mérten – igyekeztünk

szögletes zárójelben a ma használt vagy érthető formában is közölni (1. táblázat). Mivel az általa feljegyzett növénynevek felsorolásakor nem jelzi minden esetben pontosan melyik népcsoporthoz köthetők, a vegyes lakosságú Bánságból származóknál ezeket nem minden esetben tudtuk egyértelműen a román névként azonosítani (ezeket kérdőjellel jeleztük).

A Kitaibel által feljegyzett román növénynevek közül néhány a különböző nemzetségek nevezéktanában jelenleg is általánosan használt, mint pl.: „dumb-ravnic” = *Melittis*, vagy „spinz” = *Helleborus*. A ma már nem használt és főleg feledésbe merült népies nevek, úgy etnobotanikai mint nyelvészeti szempontból igen figyelemre méltóak.

NÖVÉNYEK HASZNÁLATI MÓDJAI A ROMÁNOKNÁL KITAIBEL JEGYZETEI ALAPJÁN

Bár Kitaibel mindössze 26 olyan növényt jegyzett fel, amelyeket a román lakosság a gazdasági élet különböző ágaiban hasznosít, ezek felhasználásai módjai igen változatosak (2. táblázat). Közülük a legtöbb a gyógyászatához és a táplálkozáshoz köthető, de vannak az állattartásban és a népi építkezésben szerepet játszó fajok, valamint festék- és dísznövények is. Néhány fajnak – *Asplenium scolopendrium*, *Helleborus odoratus*, *Lilium martagon* – a neves természettudós által jelzett felhasználási módja nem szerepel a román haszonnövényeket részletesen tárgyaló munkában (BUTURA 1979).

A haszonnövények elemzése mellett, a román népies növénynevek vizsgálata is érdekes eredménnyel zárult. Figyelembe véve azt a tényt, hogy a Kitaibel által feljegyzett mintegy 87 román növénynév között több ismeretlen is található, munkája nem csupán botanikai szempontból minősíthető úttörő jellegűnek. Jóllehet a modern román etnobotanikai szakirodalom több mint 25000 nevet tart számon (DRĂGULESCU 2014), a neves magyar természettudós hagyatékában fennmaradt Brezsel (*Rhamnus catharticus*), Csikurt (*Peucedanum officinale*), Dopusznik, Papisnik (*Asarum europaeum*), Pápávia (*Carlina acaulis*), Pogonyel (*Phragmites australis*) és Szkumszik (*Sorbus domestica*) ezek között nem szerepel. A jelen munkában felsorolt növénynevek nagy része ma is általánosan elterjedt, míg mások pl. a Bruszkolán (*Telekia speciosa*), az Omagu (*Aconitum septemtrionale*) és a Mataszine (*Melissa officinalis*) csak kisebb területekről ismert. Meglepőek a XVIII.–XIX. század fordulóján, a szőlőre használt Kurpen és Kurpin niegra nevek. A PRISZTER (1984) által felsorolt magyar növénynevek közül a Beregből említett Diktám (*Dictamnus albus*), valamint a szlovák nyelvterületről feljegyzett Loboda (*Chenopodium album*), a románoknál is használatos.

A MOLNÁR (2007) által közölt román népi növénynevek lokalizálása, nem egyezik meg minden esetben az általunk jelzett helységekkel.

I. táblázat A Kítaibel Pál által gyűjtött román népi növénynevek listája

Table 1. List of Romanian local plant names collected by Pál Kítaibel

1796: Iter Marmarosiense primum 1796; 1798: Iter Magnovaradiense 1798; 1800: Iter Banaticum primum 1800; 1805: Iter Banaticum secundum 1805; 1810b: Iter Buziasense 1810; () currently used names that are very different from the collected version are shown in brackets; [] phonetics are shown among square brackets; * names that have not been published elsewhere are marked by an asterisk

	Népi név Vernacular name	Latin név Latin name	Lelöhely Locality	Forrás Reference	Megjegyzés Comments
1	Alun [Alun]	<i>Corylus avellana</i>	Bánság: Cserna völgye (Valea Cernei)	(KITAIBEL 1829: 317)	
2	Alun gyeialb [alun /de cal/ alb] (Alun turcesc)	<i>Corylus colurna</i>	Bánság: Prolaz és Zserlou (Jeralu) völgy Izváru Szkurt (Izvoru Scurt)	(KITAIBEL 1829: 318)	
3	Brád (Molid)	<i>Pinus picea</i> = <i>Picea abies</i>	Bánság: Mehádia (Mehadia), Oravica (Oravița)	(KITAIBEL 1829: 318)	
4	Brezzel* (Vergariu)	<i>Rhamnus catharticus</i>	Bánság: Szuszanovetz (Șanovița)	(LÖKÖS 2001: 229)	
5	Bruszkolán [Bruscolan]	<i>Buphthalmum cordifolium</i> = <i>Telekia speciosa</i>	Bánság: Steyerdorf (Steyerdorf – Anina) felé	(GOMBOCZ 1945: 546)	
6	Bruszkolán [Bruscolan] (Captalan)	<i>Tussilago petasites</i> = <i>Petasites hybridus</i>	Bánság: Szlátina (Slatina Timiș)	(GOMBOCZ 1945: 549)	
7	Bulbuk [Bulbuci]	<i>Trollius europaeus</i>	Máramaros: Borsá (Borșa)	(GOMBOCZ 1945: 123)	
8	Buszniceal de le Kimp* [Busnichel de la câmp] (<i>Thymus</i> = Cimbrișor)	<i>Thymus serpyllum</i>	Bihar: Robogány (Răbăgani)	(GOMBOCZ 1945: 262)	ez a faj nem ismert a román flórában; valószínűleg más <i>Thymus</i> fajról van szó. vö.: 8.
9	Cser [Cer]	<i>Quercus cerris</i>	Bánság: Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
				(KITAIBEL 1829: 348)	

Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>	Év	Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
		Bánság: Domogled és Sustí hegyek	1800	(GOMBOCZ 1945: 568)	vö.: 25. és 85.
10 Cserász Szelbatyek [Cireş sălbatic] (Vişin turcesc)	<i>Prunus mahaleb</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	
		Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
11 Csikurt* (Chimionul porcului)	<i>Peucedanum officinale</i>	Bánság: Almás	1805	(LÖKÖS 2001: 43)	
12 Cornus	<i>Cornus mascula</i> = <i>C. mas</i>	Bihar: Robogány (Rábágani)	1798	(GOMBOCZ 1945: 262)	
13 Dopusznik* (Pochivnic)	<i>Asarum europaeum</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	1798	(GOMBOCZ 1945: 257)	vö.: 54
14 Drog	<i>Cytisus patens</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	ibériai faj, e nevet Erdélyben más <i>Chamaecytisus</i> fajokra (<i>albus</i> és <i>heuffelii</i>) használják (BORZA 1968)
15 Drogicz [Droghița]	<i>Genista hirsuta</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	Romániában nem honos faj, román nyelvterületen helyenként a <i>Genista tinctoria</i> neve (BORZA 1968)
16 Dumbravnik [Dumbravnic]	<i>Melittis melissophyllum</i>	Bihar: Papmező (Pomezau)	1798	(GOMBOCZ 1945: 255)	
17 Fago [Fag]	<i>Fagus sylvatica</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	1798	(GOMBOCZ 1945: 259)	
18 Ferice [Ferice]	<i>Polypodium filix mas</i> = <i>Dryopteris filix-mas</i> és <i>Pteris</i> = <i>Pteridium aquilinum</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	1798	(GOMBOCZ 1945: 257)	
19 Ferice dulcese [Ferița dulce (BORZA 1968)]	<i>Polypodium vulgare</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	1798	(GOMBOCZ 1945: 257)	

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>	Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
20	Ferezsin (Ungia ciutei)	<i>Ceterach officinarum</i>	Bánság: Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
21	Fértéga [Feregá, Feregá] (BORZA 1968)]	<i>Athyrium filix-femina</i>	Bánság: Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
22	Forosztó [Forostáu néven magyarulból átvett, Erdélyben több helyen (BORZA 1968) (Iarbaosului)]	<i>Cystus helianthemum = Helianthemum nummularium</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	(GOMBOCZ 1945: 258)	
23	Frapszin [Frapsin]	<i>Fraxinus excelsior</i>	Bánság: Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
	Frasszintza, Frapsintza		Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
24	Frapszinciza [Frásintza]	<i>Fraxinus ornus</i>	Bánság: Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
	Frasszintza, Frapsintza		Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
25	Gezmicza [Gárnitza]	<i>Quercus cerris</i>	Bánság: Buziaş (Buziaş)	(LÓKÖS 2001: 228)	vö.: 85.
26	Grnicza	<i>Quercus pedunculata = Q. robur</i>	Bánság: Domogled és Susti hegyek	(GOMBOCZ 1945: 568)	
			Bánát: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 318)	Ma e névvel a <i>Quercus frainetto</i> -t jelölik. vö.: 30. és 77.
27	Gládiş [Gladiş, Erdélyben több helyen (BORZA 1968)]	<i>Acer tataricum</i>	Arad vármegye: Világos (Şiria)	(LÓKÖS 2001: 42)	
	Glágyes		Bánság: Szuszanzetvz (Şanoviţa)	(LÓKÖS 2001: 229)	

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>	Év	Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
28	Goglin	<i>Crataegus nigra</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	DRĂGULESCU (2014)-nál mint „Goglin negru” szerepel. vö.: 51.
29	Goglin rus	<i>Crataegus monogyna</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	vö.: 50.
30	Gorun	<i>Quercus robur</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	
			Bánság: Domogled és a Sustî hegyek	1800	(GOMBOCZ 1945: 368)	
			Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 318)	Ma a „gorun” a <i>Quercus petraea</i> neve. vö.: 26. és 77.
31	Hiliák (Liliac)	<i>Syringa vulgaris</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	
			Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	A „hiliac” a <i>Triticum monococcum</i> népies neve (BORZA 1968)
			Bánság: Néra völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
32	? Hodolán (Odolean)	<i>Valeriana officinalis</i>	Bihar vármegye	1798	(GOMBOCZ 1945: 288)	Román növénynév; MOLNÁR (2007: 175) munkájában is szerepel, bár Kitaibelnél „hungaris Hodolán”.
33	Iarba mare	<i>Inula helenium</i>	Szatmár vármegye: Nagybánya (Baia Mare)	1796	(GOMBOCZ 1945: 100)	
34	Ingászton (Jugastru)	<i>Acer campestre</i>	Bánság: Szuszanzovetz (Șanovița)	1810b	(LÓKÖS 2001: 229)	
35	Kárpániczá, Karpinicza [Cărpinița]	<i>Carpinus orientalis</i>	Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 316)	Az Iter Croaticum 1802-ben szereplő korenciai feljegyzés alapján (GOMBOCZ 1945: 652). Ezt a nevet MOLNÁR (2007: 175) horvátnak minősíti. Az ásványvizekről szóló munkában Kitaibel szerint: „ <i>Carpinus orientalis</i> (Valachis Kárpániczá)”- vagyis román név. Tehát mindkét nyelvterrületről ismert név.

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>	Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
			Bánság: Néra völgye	1800 (GOMBOCZ 1945: 548)	
36	Kárpın [Carpen]	<i>Carpinus betulus</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
37	Korn [Corn]	<i>Cornus mascula</i> = <i>C. mas</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
38	Kurpen (Vița de vie)	<i>Vitis vinifera</i>	Bihar: Robogány (Rábágani)	GOMBOCZ 1945: 262)	
39	Kurpin negra [Curpen negru]	<i>Vitis vinifera</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829:317)	BORZA (1968) szerint ezt a nevet korábban csak a <i>Vitis sylvestris</i> -re használták.
40	Kurpin djel alb (Curpen gyel alb) [Curpen /de cel/ alb]	<i>Clematis vitalba</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
41	Lemno Kcnyilni [Lemnu cânelui]	<i>Euonymus europaeus</i>	Bánság: Szuszamovetz (Șanovița)	1810b (LÖKÖS 2001: 229)	
42	Lemnu Csorului* [Lemnu ciorului] (Salbămoale)	<i>Ligustrum vulgare</i>	Bihar: Robogány (Rábágani)	1798 (GOMBOCZ 1945: 262)	
43	Limba vecsina [Limba vecinã] „Lingua cervina”	<i>Asplenium scolopendrium</i>	Bihar: Lankás (Luncasprie)	1798 (GOMBOCZ 1945: 257)	
44	Malay [Málai]	<i>Zea mays</i>	Mátaramos: Rozsály (Igniș)	1796 (GOMBOCZ 1945: 94)	Ezt a nevet részben a kukoricából készült puliszkára, részben pedig ma- gára a növényre használták
45	Másztákán [Mesteacăn]	<i>Betula alba</i>	Bánát: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
46	Mataszine [Mătăcine]	<i>Melissa officinalis</i>	Bánság: Néra völgye	1800 (GOMBOCZ 1945: 548)	
47	? minus	<i>Bupleurum gerardii</i>	Bánság: Néra völgye	1800 (GOMBOCZ 1945: 548)	

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>	Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
48	Omagu	<i>Aconitum triondale</i> = <i>Aconitum moldavicum</i>	Szatmár vármegye: Nagybánya (Baia Mare)	(GOMBOCZ 1945: 100)	
49	Páducel [Păducel]	<i>Crataegus oxyacantha</i>	Bihar: Robogány (Răbăgani)	(GOMBOCZ 1945: 262)	
50	Páduciel rus	<i>Crataegus monogyna</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	vö.: 29.
51	Páduciel nigra [Păducel negru]	<i>Crataegus nigra</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	vö.: 28.
52	Pálgyin [Paltin]	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Bihar: Lankás (Luncasprrie)	(GOMBOCZ 1945: 259)	
53	Pápává* (Colacul babei)	<i>Carlina acaulis</i>	Bánság: Pripu Petrikului, Jablonice Mehădia (Mehădia) felé	(GOMBOCZ 1945: 557)	Feltehetőleg román növénynév
54	Papismik* (Pochivnic)	<i>Asarum europaeum</i>	Bihar: Robogány (Răbăgani)	(GOMBOCZ 1945: 262)	vö.: 13.
55	Pászát (Dughie, Mohor)	<i>Setaria italica</i>	Máramaros: Dragomirfalva (Dragomirești)	(GOMBOCZ 1945: 117)	A „pásat” nevet román falvakban nem a Kitabel által említett takarmánynövényre, hanem a kölesre (<i>Panicum miliaceum</i> Ma: Mei) használták (BORZA 1968)
56	Pin	<i>Pinus silvestris</i> = <i>Pinus sylvestris</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 318)	
57	Plumuny dapo [Plămăni de apă] (Drețe)	<i>Nymphaea lotus</i>	Bihar: Nagyvárad (Oradea) melletti Püspöktúrdón (Baile Episcopopești)	(GOMBOCZ 1945: 245)	A KITAIBEL által feljegyzett „plumuny (tüdő)” nevet – leveleinek formája alapján – Erdélyben helyenként a <i>Nymphaea alba</i> -ra használták (BORZA 1968)
58	Plup: (Plop)	<i>Populus tremula</i>	Bihar: Lankás (Luncasprrie)	(GOMBOCZ 1945: 257)	
	Plop	<i>Populus tremula</i>	Bánság: Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>		Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
59	Pogopnyel* (Trestia)	<i>Arundo phragmites</i> = <i>Phragmites australis</i>	Bánság: Csinyte (Cintei)	1805	(LÓKÖS 2001: 48-49)	
60	Pupázá [Pupăza] (Oreșnița)	<i>Lathyrus tuberosus</i>	Bánság: Csiklova (Ciclova)	1800	(GOMBOCZ 1945: 546)	A „pupáza” név helyenként a <i>Lathyrus vernus</i> -ra vonatkozik (BORZA 1968)
61	Răpicza [Răpița]	<i>Sinapis arvensis</i>	Bánát: Csinyte (Cintei)	1805	(LÓKÖS 2001: 49)	
62	Rugu (Mur)	<i>Rubus fruticosus</i> = ? <i>R. plicatus</i> , <i>R. sulcatus</i>	Bihar: Robogány (Răbăgani)	1798	(GOMBOCZ 1945: 262)	
63	? Sapin	<i>Crataegus monogyna</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	Hangzása alapján nem román nővéynév. Az <i>Abies</i> genus francia neve
64	Singer [Sânger]	<i>Cornus sanguinea</i>	Szatmár vármegye: Nagybánya (Baia Mare)	1796	(GOMBOCZ 1945: 100)	
65	Stier [Știr]	<i>Amaranthus viridis</i> = <i>Amaranthus blitum</i>	Bánság: Szászka (Sasca Română)	1800	(GOMBOCZ 1945: 547)	
66	? Stöcher (Stejarpufos)	<i>Quercus pubescens</i>	Bánság: Domogled és Suszti hegyek	1800	(GOMBOCZ 1945: 568)	Bár Kítaibel a román nevekkal együtt említi, ez hangzása alapján nem so-rolható ide
67	Szálba molye [Salbă moale]	<i>Euonymus europaeus</i>	Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
68	Szálka Szálbátik [Salcie sălbatică]	<i>Salix caprea</i>	Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829:317)	
69	Szkájtu padurec [Scaiu pădureț] (Ghümpe)	<i>Ruscus aculeatus</i>	Bihar: Robogány (Răbăgani)	1798	(GOMBOCZ 1945: 262)	
70	Szkumpina [Scumpina]	<i>Rhus cotinus</i> = <i>Cotinus coggygria</i>	Bánság: Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	
			Bánság: Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	

	Népi név <i>Vernacular name</i>	Latin név <i>Latin name</i>	Lelőhely <i>Locality</i>		Forrás <i>Reference</i>	Megjegyzés <i>Comments</i>
	Scumpia		Delibláti homokvidék	1800	(GOMBOCZ 1945: 529)	
71	Szkumszik* (Scorus)	<i>Sorbus domestica</i>	Bánság; Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	vö.: 72.
72	Szkurus (Scorus)	<i>Sorbus domestica</i>	Arad vármegye; Világos (şiria)	1805	(LÓKÖS 2001: 42)	vö.: 71.
73	Szok [Soc]	<i>Sambucus ebulus</i>	Bánság; Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
74	Szorb [Sorb]	<i>Crataegus torminalis</i> = <i>Sorbus torminalis</i>	Bánság; Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
75	Szpinz Szterp (Spánz)	<i>Helleborus orientalis</i> = <i>H. odoratus</i> (ap. SOÓ 1966: 32)	Bánság; Néra völgye	1800	(GOMBOCZ 1945: 548)	
76	Sztejer [Stejar pufos]	<i>Quercus pubescens</i>	Bánság; Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 328)	A stejtar ma a <i>Quercus robur</i> neve
77	Sztrezser	<i>Quercus pedunculata</i> = <i>Quercus robur</i>	Bánság; Buziás (Buziaş)			
	Sztre Sier		Bánság; Szuszánovetz (Şanoviţa)	1810b	(LÓKÖS 2001: 229)	vö.: 26 és 30.
78	Szupnnyél	<i>Thymus serpyllum</i> [Ma: Cimbru]	Bihar; Lankás (Luncasprie)	1798	(GOMBOCZ 1945: 258)	Ez a faj nem ismert a román flórában, ezért bizonyára más kakukkfű fajról van szó A <i>Thymus pulegioides</i> román neve helyenként „sărpunele” (BORZA 1968). vö.: 8.
79	Tje alb [Tei alb]	<i>Tilia alba</i> = <i>Tilia tomentosa</i>	Bánság; Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	
	Tje gyel alb [Tei / de cel/ alb]		Bánság; Szimion-Berg (Hegy), Csiklova (Ciclova)	1800	(GOMBOCZ 1945: 545)	
80	Tje pososz, [Tei pucios]	<i>Tilia europaea</i> = <i>Tilia cordata</i>	Bánság; Cserna völgye		(KITAIBEL 1829: 317)	

	Népi név Vernacular name	Latin név Latin name	Lelőhely Locality	Forrás Reference	Megjegyzés Comments
81	Tyvisz [Tisa]	<i>Taxus baccata</i>	Bánság; Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	
82	Ulm	<i>Ulmus campestris</i> = <i>U. minor</i>	Bánság; Szuzanovetz (Şanoviţa)	(LÓKÖS 2001: 229)	
		<i>Ulmus campestris</i> = <i>U. minor</i> & <i>Ulmus</i> <i>effusus</i> = <i>U. laevis</i>	Bánság; Cserna völgye	(KITAIBEL 1829: 317)	Mindkét szilfaj román neve „ulm“
83	Urzika morta [Urzica moartă]	<i>Ballota nigra</i>	Bánság; Néra völgye	(GOMBOCZ 1945: 548)	
84	Zser [? Cer]	<i>Quercus squama-</i> <i>ta</i> = Weißeiche (féhér tölgy), ami Priszter (1984) sze- rint: <i>Quercus robur</i> [= <i>petraea</i>]	Bánság; Buziás (Buzias)	(LÓKÖS 2001: 228)	
85	Zsieri [Cer]	<i>Quercus cerris</i>	Bánság; Szuzanovetz (Şanoviţa)	(LÓKÖS 2001: 229)	vö.: 28.

2. táblázat. Növények románok általi felhasználása Kitabel jegyzeti nyomán
Table 2. Utilization of plants by the Romanians in the travel diaries of Kitabel

Faj / Species	Felhasználás / Utilization	Hivatkozás / Reference
<i>Aconitum moldavicum</i>	Máramarosban a rizómájával a kutyákat mérgezték <i>The rhizome was used to poison dogs in Maramures</i>	(Iter Marmarosiense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 100) BUTURA 1979
<i>Allium schoenoprasum</i>	Kóbor kutyák mérgezésére használták <i>Used to poison stray dogs</i>	
<i>Allium</i>	A máramarosi pásztorok fogyasztották <i>It was eaten by the shepherds of Maramures</i>	Iter Marmarosiense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 134
<i>Alnus glutinosa</i>	A Máramarosban a lenből készített ruhadarabokat égerfa kérgéből nyert festékekkel színezték és zsírral kenték be. Ezáltal a szövet fekete és fénylő lett, amely így védelmet nyújtott úgy az eső mint a kártevő kony rovarok ellen <i>Flaxen garments were dyed with the dye made out of alder bark and then the cloth was applied fat onto in Maramures. This made the textile shiny black and protective against rain as well as against insect pests</i>	Iter Marmarosiense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 134
<i>Amaranthus blitum</i>	A bánsági Szászokán (Sasca Románá) a románok ünnepnapokon megfőzték és vízzel, ecettel, fohagy-mával valamint liszttel keverve ették <i>On the feasts of Sasca Románá (Banat), it was boiled and eaten in a mixture of water, vinegar, flour and garlic</i>	Iter Banaticum primum 1900; GOMBOCZ 1945: 547
<i>Asplenium scolopendrium</i>	Az Arad vármegyei Menyházán (Moneasa) a szívott dohányba keverték <i>In Moneasa (Arad County), it was mixed and smoked with tobacco leaves</i>	Iter Banaticum secundum 1805; LÖKÖS 2001: 39
<i>Betula pendula</i>	A nyírvíz, valamint a megyvíz is Máramaroszigeten (Sighetu Marmatiei) és környékén kedvelt ital volt <i>Both the 'birch water' as well as the 'sour cherry water' were preferred drinks in Sighetu Marmatiei and its surroundings</i>	Iter Marmarosiense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 114
<i>Clematis vitalba</i>	Mehádia (Mehadia) környékén leveleit furunkulosok gyógyítására használták <i>The leaves were used to cure furuncles in the vicinity of Mehadia</i>	KITABEL 1829: 311
<i>Helianthemum nummularium</i>	Biharban külső sebek, csonttörések valamint belső sérülések kezelésére használták <i>Wounds, broken bones and internal injuries were treated with it in Bihar</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 258
<i>Helleborus odorus</i>	A Bánságban az asszonyok gyökerének főzetét használva meddők lettek <i>In Banat, women used the infusion of the root to bring about infertility</i>	Iter Banaticum primum 1900; GOMBOCZ 1945: 548

Faj / Species	Felhasználás / Utilization	Hivatkozás / Reference
<i>Impatiens noli-tangere</i>	A máramarosi Hosszúmezőn (Câmpulung pe Tisa) és Szaplonecán (Săpânta) a románok és a ruszinok a fürdővízbe tették, hogy ezáltal gyermeküket életesebbé tegyék <i>It was put into the bathing water of children for its vitalizing powers by the Romanians and Ruthenians in Câmpulungpe Tisa and Săpânta (Maramures)</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 173
<i>Inula helenium</i>	A máramarosi románok a gyökérszét tehennelk etették, hogy ezáltal több tejet adjanak. E célból márciusban ásták ki a földből. <i>The rhizome was fed to cows to enhance their milk production in Maramures. The rhizomes for this purpose were rooted out in March.</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 100
<i>Lathraea squamaria</i>	A bászági Szakállházán (Săcălaz) e növény porából a gyógy hold utáni első kedden egy késhegynyi tettek az ivóvízbe, amellyel az aranyeret kezelték. (Kitaibel nem jelzi, hogy e feljegyzés pontosan melyik népcsoportra vonatkozik.) <i>In Săcălaz (Banat), a pinch of the powder of this plant was put into drinking water to treat haemorrhoids.</i> (Kitaibel does not indicate which nation utilized the plant this way.)	Iter Banaticum tertium 1810; Lőkös 2001: 210
<i>Lilium martagon</i>	Nagybányán (Baia Mare) a turbánlilion (amelynek itteni magyar neve „aranygyökér”) hagymáját borba tették, amely ezt hamarosan ecetté változatta át <i>In Baia Mare, the bulb of this plant was put into wine to make vinegar of it. The plant's local Hungarian name is 'golden root'.</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 100
<i>Pteridium aquilinum</i>	A Bihar vármegyei Lankáson (Luncasprrie) úgy fedik vele a házakat, mint ezt rendszerint a szalmával teszik <i>In Luncasprrie (Bihar) it was used for roofing the same way as straw</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 258
	A magyarok és románok lakta közeli Magyarcsékén (Ceica) a tető alatti lyukon faágat dugnak ki, melyre tejescöcsököket akasztanak, abban a hitben, hogy ez eltéríti innen az esőt és ezáltal megakadályozzák a szalmából vagy saspáfrányból készített tető rothadását <i>In the nearby village of Ceica (inhabited by Romanians and Hungarians), a branch was also pushed from under the roof. The people hang milk jugs on the branch assuming that this would prevent the rotting of the bracken or straw roof by diverting the rain</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 260
	Lankáson (Luncasprrie) egy ideje a saspáfrányt disznókkal etetik <i>In Luncasprrie, bracken was fed to the pigs</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 258
<i>Quercus pubescens</i>	Mehádia (Mehadia) környéki románok ennek erős fájából készítették a szekérekerekek agyát és küllőit <i>In the vicinity of Mehadia, it was used to make the naeves and spokes of cart wheels</i>	Kitaibel 1829: 318

Faj / Species	Felhasználás / Utilization	Hivatkozás / Reference
<i>Ranunculus acris</i>	A máramarosi ruszinok és románok e növényt összekezdve csukloik izületére tették – vagyis oda ahol a pulzus érződik – azért, hogy a hidegrázást elmulassza. Ez itt egy hólyagot képzett. <i>Ruthenians and Romanians applied the pulp onto their wrists (where the pulse can be felt) to cure the shivers. The pulp caused blisters on the skin.</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 156
<i>Sambucus ebulus</i>	A bánsági Szuszánovetzen (Sziklás, Şanoviţa) a románok e növény bogyóit megfőzve fogyasztották <i>In Şanoviţa (Banat), the berries were cooked and eaten by the Romanian</i>	Iter Banaticum tertium 1810; LÓKÖS 2001: 229
<i>Scopolia carniolica</i>	A Rahó (Rakhiv, Kárpátalja) környéki románok gyakran jökekv derítésére használták; ennek főzetével az emberek egy ideig bódulatba estek <i>In the vicinity of Rakhiw (Ukraine), the Romanians used it to beighten their spirirts. The infusion caused temporary stupefaction</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 157
<i>Senecio vulgaris</i>	Az Arad vármegyei Sebes (Şebiş) környékén reumas betegségek kezelésére használták <i>In the vicinity of Şebiş (Arad County), it was used to treat rheumatic symptoms</i>	Iter Banaticum secundum 1805; LÓKÖS 2001: 48
<i>Spiraea chamaedryfolia</i>	A magyar és román lakosságú bihari Magyarcsékén (Ceica) mint jól bevált szert, löherével keverve, a disznók torokgyulladásának kezelésére használták <i>In the village of Ceica with a mixed-population (Romanians and Hungarians), it was used in a mixture with clover to treat throati inflammation of pigs</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 260
<i>Stachys „erecta” (valószínűleg recta)</i>	Főzetét, a Rahó környéki ruszinok és románok olyan gyermekek kezelésére használták, akiknél „némi hiányosságok” jelentkeztek, amelyekről nem lehetett pontosan tudni milyen jellegűek. Sebeket benövő vadhús és gyulladásoos betegségek gyógyítására is használták. Javulásra akkor volt jó esély, ha a főzet használatá után a kezelt felület „pehelyes és bolyhos” lett. Az is jó jel volt, ha a főzet használat nélkül is zavaros lett. <i>Its infusion was used to treat children with ‘certain idiosyncratic deficiencies’ in the surroundings of Rabó by the local Ruthenians and Romanians. It was also used to treat granulations and inflammations. The treatment was supposed to have worked if the treated surface became ‘fluffy and downy’. It was also considered a good sign if the infusion itself became fluffy (without even applying it).</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 156
<i>Thymus alpinus (valószínűleg Actinos alpinus)</i>	Máramarosban a román juhászok a húst „szintitica”-val (zsendice) savanyították és e növényvel fűszerezték. E görög katolikus hitű embereknel, böjti napokon a zsendice fogyasztása is tilos volt; akkor „máláj”-t ettek <i>The shepherds in Maramures seasoned their ‘zhenditsa’ (used to make meat sour) with this herb. To these people, according to the Greek Catholic regulations, even ‘zhenditsa’ was prohibited while fasting. During Lent, they only ate ‘máláj’</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 133

Faj / Species	Felhasználás / Utilization	Hivatkozás / Reference
<i>Tilia tomentosa</i>	Tökéfalva (Bucium) nevű bihari román faluban, ahol ennek a fának egy nagy példánya diszlett, nagyobb ünnepeken a lányos háznál egy lombos ágat tűztek ki. <i>In Bucium (Bihar), there was a large specimen of this tree. During holidays, households with maidens were decorated with a branch of it.</i>	Iter Magnovaradiense 1798; GOMBOCZ 1945: 254
<i>Trollius europaeus</i>	A máramarosi román juhászok ezzel díszítették kunyhóikat <i>Romanian shepherds decorated their huts with it</i>	Iter Marmarosense primum 1796; GOMBOCZ 1945: 115
<i>Vitis vinifera</i>	Az Arad vármegyei Ménesen (Miniș) a románok a szőlőtörökölből egy „kiszelicza” nevű lörét készítettek, amelyet nyáron munka közben ittak <i>In Miniș (Arad County), the Romanians made second-wine from the rape called 'kisselitsa' which was then consumed during seasonal agricultural work in the field</i>	Iter Banaticum tertium 1810; LÓKÖS 2001; 207
<i>Zea mays</i>	A máramarosi Dragomirfalván (Dragomirești) Kítaibelt és úritársait az ebből készült „mámáliga”-val (puliszkával), pontosabban „rukán”-nal (feltehetőleg „tocana” = tokány), valamint tejjel és ordával vendégelték meg <i>In Dragomirești (Maramures), Kítaibel and his companions were offered a feast of corn porridge 'maamaalegab', milk and 'ordá' (a ricotta-like fresh cheese)</i>	

Romanian names of plants and their use as revealed in the travel Diaries of Pál Kitaibel

Károly KARÁCSONYI¹ & Gavril NEGREAN²

¹*Allgäu*str. 2, 88212 Ravensburg, Germany. E-mail: karl_paul-karacsonyi@-online.de

²Bd. I. Maniu 55, 775311 Bucharest, Romania. E-mail: negrean_gavril@yahoo.com

Abstract – During his expeditions, Pál Kitaibel has recorded a host of local plant names in Romania. These originate from Maramures, Bihar and Banat. In his travel diaries, several plant names can be found that were unknown from other regions. In many cases, the author describes their traditional utilization and the reasons for which the locals collected these herbs.

Keywords – collection, medicinal and other use of plants, local plant names, Romanian plant names

INTRODUCTION

The travel diaries of Pál Kitaibel bear evidence that the renowned naturalist and keen observer collected information on a wide host of topics during his field trips. He recorded a treasure trove of valuable observations not only concerning botany, but also geography, geology, history and folklore. Throughout his trips and botanical research expeditions across the Carpathian Basin, Kitaibel recorded not only the Hungarian names of plants but also the local names of other nationalities. Romanian, Slovakian, Serbian, Croatian and Ruthenian local names in use at the time were also kept for the record.

Information concerning Romanian plant names were first published by Transylvanian botanist József Benkő, the parish-priest of Nagyajta in the 18th century (BENKŐ 1783). Almost an entire century later, two renowned medical practitioners of the St. Spiridon Hospital of Iași, published a detailed study in a Regensburg journal on the traditional botanical knowledge of the Romanians in Moldova with a special focus on herbs used for medicinal purposes (CZIHAK & SZABO 1863).

PANȚU (1906) summarizes the Romanian traditional names used during the 19th century. A more recent work from BORZA (1968) is a dictionary that also gives an overview on earlier ethnobotanical knowledge similarly to another publication, an encyclopaedia on Romanian traditional botanical knowledge by BUTURA (1979). The most recent comprehensive account on Romanian plant names is that of DRĂGULESCU (2014), a professor from Sibiu. However, neither of the above mentioned works make mention of Kitaibel, despite the fact he pioneered

into regions where no one else had collected such data before. MOLNÁR (2007) published a list of 'the Slovakian, Romanian, Croatian, Serbian and Ruthenian names collected by Pál Kitaibel' that includes 53 entries of Romanian names.

In the following section, we summarize the Romanian traditional plant names as well as his notes concerning wild or cultivated plants collected in Romanian-speaking territories.

MATERIAL AND METHODS

Apart from the travel diaries of Kitaibel (GOMBOCZ 1945, LÖKÖS 2001), we based our paper upon another work of his, published posthumously (KITAIBEL 1829). Based on the second volume of this work on Hungarian wetlands, we also present here the Romanian plant names found therein. In our work, we indicate whether commonly used names are significantly different from those recorded by Kitaibel. Traditional names not published elsewhere are marked by an asterisk. As for scientific names, we give the version used by Kitaibel first and then, if relevant, the currently used version. In the following section of this paper, we present a list of plants commonly used by the Romanian population, the relevant folkways and potential misbeliefs.

ROMANIAN LOCAL NAMES OF PLANTS

The names recorded by Pál Kitaibel during the course of his travels originate from three regions: 1) records from the historical Maramureş also include some data from the neighbouring localities such as those from Baia Mare (belonging to Satu Mare County at the time); 2) the eastern part of Bihar County, mostly from the mountainous region, including some data from the foothill areas such as Episcopia Bihorului and 3) the Banat, mostly the eastern mountain region, the Valleys of the Cerna and the Nera as well as a few locations from the nearby foothills such as Buziaş or Şiria and Moneasa from Arad County.

Even though Kitaibel did not name his informants, these were probably local people whom he met on the way or his potential companions in the field. On one of his trips to Maramures that stretched well into the night, Kitaibel noted that when their guide who had been waiting for them at the camp site learnt which dangerous, rocky path they had just walked in the dark, cried 'draku!' which translates to 'Devilish!'. From this we concluded that the guide for this trip must have been a local Romanian.

Pál Kitaibel recorded the plant names as he heard them, phonetically, spelled out with the letters of the Hungarian alphabet. These we tried to relay as legibly

as possible in square brackets (Table 1). As Kitaibel did not mark the nationality of his informant in every case, entries from the mixed-populace Banat could not be expressly attributed to Romanian nationality informants. These ambiguities are indicated by a question mark.

Some of the Romanian names recorded by Kitaibel are routinely used in the scientific nomenclature of genera such as 'dumbravnic' = *Melittis* or 'spinz' = *Helleborus*. Some traditional names that are not used any longer and those that have sunk into oblivion, are still remarkable both from ethnobotanical and linguistic points of view.

UTILIZATION OF PLANTS BY THE ROMANIANS AS NOTED IN THE TRAVEL DIARIES OF KITAIBEL

Even though Kitaibel listed only 26 plant species that were commonly utilized for various economic activities by the Romanian population, the uses are rather diverse (Table 2). Most forms of use relate to alimentation and medicine, but there are a number that relate to animal husbandry, dyes, or decorative purposes. The utilization of some species as recorded by Kitaibel, such as that of *Asplenium scolopendrium*, *Helleborus odorus*, *Lilium martagon*, were not found in another work detailing Romanian cultivated plants (BUTURA 1979).

Apart from the review of cultivated plant names, the review of traditional Romanian names also brought interesting results. Considering the fact that there are several records among the 87 Romanian plant names that had been unheard of, Kitaibel's work is pioneering not only botanically but also with regards to ethnobotany. Even though the current Romanian ethnobotanical literature lists more than 25,000 names (DRĂGULESCU 2014), Kitaibel's legacy contains valuable additions concerning *Rhamnus catharticus*, *Peucedanum officinale*, *Asarum europaeum*, *Carlina acaulis*, *Phragmites australis* and *Sorbus domestica*. The majority of common names listed in the present paper are still widely used today, while others like that of *Telekia speciosa*, *Aconitum septemtrionale* and *Melissa officinalis* are only known locally. The names applied to grape at the turn of the 18th and 19th centuries are quite surprising. As for the common names listed by PRISZTER (1984), the ones for *Dictamnus albus* (from the Bereg) and for *Chenopodium album* (from Slovakian territory) are also used by the Romanians.

Localities published by MOLNÁR (2007) concerning the geographical origin of Romanian traditional names are not always in line with our results.

*

IRODALOM – REFERENCES

- BENKŐ J. 1783: *Nomine Vegetabilium* (Fűszéres nevezeti). – In: MOLNÁR J.: *Magyar Könyvesház*. Landerer M., Pozsony, pp. 407–432.
- BORZA A. 1968: *Dicționarul etnobotanic*. – Academiei Române, București, 313 pp.
- BUTURA V. 1979: *Enciclopedie de etnobotanică românească*. – Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 282 pp.
- CZIHAK V. J. & SZABO J. 1863: Heil- und Nahrungsmittel, Farbstoffe, Nutz- und Hausgeräte, welche die Ostromanen, Moldauer und Walachen aus dem Pflanzenreich gewinnen. – *Flora oder allgemeine botanische Zeitung, Regensburg* 21: 10: 151–159; 12: 183–189; 14: 220–224; 16: 244–242; 17: 257–264; 18: 273–285; 19: 298–303; 20: 305–315.
- DRĂGULESCU C. 2014: *Dicționar de fitonime românești*. – Ediția 4-a completată, Univerității „Lucian Blaga” Sibiu, 395 pp.
- GOMBOCZ E. (ed.) 1945: *Diaria itinerum Pauli Kitaibelii Vol. 1–2*. – Hungarian Natural History Museum, Budapest, 1005 pp.
- KITAIBEL P. 1829: *Hydrographica Hungariae praemissa auctoris vita edidit Joannes Schuster Vol. 2*. – Typ. J. M. Trattner, Pestini, 407 pp.
- LÖKÖS L. (ed.), 2001: *Diaria itinerum Pauli Kitaibelii Vol. 3*. – Hungarian Natural History Museum, Budapest, 460 pp.
- MOLNÁR V. A. 2007: *Kitaibel Pál öröksége*. – Kitaibel Kiadó, Biatorbágy, 216 pp.
- PANȚU Z. 1906: *Plante cunoscute de poporul român*. – Ediția I-a, București, 424 pp.
- PRISZTER Sz. 1984: Magyar növénynevek Kitaibel Pál útinaplóiban (1796–1817). – *Orvostörténeti Közlemények* 30(3–4): 161–175.
- SOÓ R. 1966: *A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve Vol. 2*. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 656 pp.